

християнстві відчуття легкості серця супроводжує відкриття захопливої істини про свободу, що не передбачає егоїстичного зосередження на собі, а впроваджує у світ глибоких парадоксів, суть яких у тому, що ми віднаходимо себе, жертвуючи собою в дарі для інших. «Ті, що хотіли зберегти своє життя, втрачають його, а ті, що готові жертвувати життям – його знаходять» (Мт.16:25). Всупереч раціональним очікуванням щасливими є ті, що переслідувані за переконання, ті, що не зосереджуючись на собі, здатні залишити все дороге і миле їм, аби глибше пережити своє зачарування Богом, щоб досягти того рівня свободи, в якій ціле наше буття стає прозорим, впроваджуючи приголомшливу красу світла святості на горизонт нашої звичайної екзистенції, багатства якої неможливо звести до якогось єдиного взірця.

Помилка, криза і розпач – невідокремлені характерологічні елементи сучасного інтелектуального пейзажу. Однак їх не слід вважати останнім акордом європейської культури, позаяк уся філософія народжувалась із криз, долаючи розпач і виправляючи помилки. У стосунку до сучасних викликів людині слід утримуватись від дихотомічних відмежувань і неустанно шукати засобів, аби перемінити горизонт розпачу на царину сенсу. Діалог із сучасною культурою веде нас до великої гармонії, що супроводжує зусилля кожної окремої людини в пошуку прихованого сенсу життя.

Василь Романюк, Людмила Романюк

Подільський державний аграрно-технічний університет, Кам'янець-Подільський

ПСИХОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МІСТИКИ У «ФІЛОСОФІЇ МІСТИКИ» КАРЛА ДЮ ПРЕЛЯ

На шляху до синтезу філософії, релігії і науки чимоло було зроблено ще на початку 80-х років позаминолого століття. Ми маємо на увазі фундаментальну монографію «Філософія містики або двоїстість людської істоти» нині маловідомого, але з нашої точки зору талановитого вченого в царині філософії і психології [1]. Своє головне завдання автор цієї монографії поставив у формі запитання: чи вміщає наша самосвідомість все наше Я? Це запитання є оним із значущих для давньоіндійської філософії. До нього зверталися у свій час Плотін і Кант. Останній в «Мареннях духовидця» допустив містику можливою в тому випадку, коли людина одночасно належить до видимого и невидимого світів.

Карл дю Прель, займаючись експериментальною психологією, зокрема, аналізуючи життя людини під час сну, прийшов до висновку, що її Я значно більше її самосвідомості. Він зазначає, що Я не розпливається пантеїстично, а зберігає свою індивідуальність і очевидно, що питання про душу філософи поставили на помилковий ґрунт. «Різночасність посеїбічного і потойбічного

має бути замінена їх одночасністю, тобто одночасним існуванням двох осіб нашого суб'єкта» [1, VI].

Звертаючись до гносеологічної проблеми Карл дю Прель висловлює позицію, що межі доступного організованій істоті пізнання і самопізнання визначаються кількістю її органів чуття і силою відчуття подразнення, тобто психофізіологічним порогом свідомості, для якого характерна біологічна рухливість, в основі якої індивідуальна рухливість. Саме рухливість є спільною особливістю і біологічного процесу і сомнамбулізму. Дослідження останнього науковими методами привело автора до розуміння царини містики, до того, що містика не тільки можлива, але й необхідна.

Філософія містики Карла дю Преля досліджується шляхом вивчення природи душі людини через аналіз драматичного роздвоєння Я під час сну, натуральний і штучний сомнамбулізм, снобачення як символічне відтворення станів тіла і діагноз сомнамбул, пам'ять людини і як висновки – моністичне вчення про душу. Таким чином він досліджує суб'єктивну основу всякої містики і робить спробу вибудувати на цьому ґрунті філософське вчення про людину. «Усяка філософія, – наголошує автор, – до якої не входить містика як її складова частина вже в силу цього одного, у своїй основі має фальш, і навпаки, виключити містику з правильного світогляду так само важко, як вивести фокус з еліпса» [1, VIII].

Розкриваючи метафізичне значення сновидінь дослідник звертає увагу, що і Біблія, і стародавні, і середньовічні філософи та філософи Нового і Новітнього часів, посилаючись на Ксенофонта, Платона, Арістотеля, Ціцерона, Августина, Канта, Шопенгауера, Фіхнера, приписували їм божественне, містичне походження.

В центрі дослідження – феномен сомнамбулізму, який Карл дю Прель пояснює, як глибокий сон, що супроводжується уявленнями. Сомнамбулізм і лунатизм він визначає «Як стани, які відрізняються між собою в тій же степені, що й уявлення і дія, або, ще краще, як сновидіння, що супроводжується говорінням, і сновидіння, що переходять у вчинки» [1, 29]. Визначення сомнамбулізму, як розладу свідомості, за яким людина в стані своєрідного сну робить звичайні за своїм змістом дії називає помилковим. Він ставить за мету довести, що глибокий сон супроводжується уявленнями й послідовно і успішно її досягає. Зокрема, сомнамбулізм доводить, що те, що в звичайному сновидінні є маренням, драматичним розпадом Я, що притамано стану свідомості поступається другій особі – Не Я. Сон є слабким сомнамбулізмом і перебуває по середині між сомнамбулізмом і неспанням.

У передмові до російського видання (1893 р.) – автор переконує, що до містики неминуче прийде кожний, хто йтиме шляхом точної логіки, а початком шляху, який привів його до містики був дарвінізм і праці російського вченого Ернста фон Бера, який займався вирішенням гносеологічного завдання – залежності уявлення про світ від організації уявляючої його істоти.

Містику автор вважає продовженням дарвінізму, а оскільки нашому безпосередньому спостереженню психічне життя інших людей недоступне, то можливим варіантом входження в нього є спостереження людей в аномальних

станах, що успішно використав у психоаналізі Зігмунд Фройд та його послідовники.

Ставши на космологічну точку зору Карл дю Прель допускає, що існує безмежна кількість світів, безмежна кількість родів тілесного і духовного пристосування, безмежна кількість суб'єктивних світів, і відповідно, що можливо аномальні здібності сомнамбул являють собою нормальні здібності мешканців інших світів. Ці здібності частково такі, що їх неможливо уявити в межах тілесної організації людини, зокрема, як клітинки головного мозку відповідальної за ясновидність. Отже, усі, хто займаючись експериментальною психологією, зустрінеться з явищем ясновидення зобов'язаний допустити існування його носія, котрий відрізняється від нашої тілесної істоти. Тіло людини і ним опосередкована свідомість утворює лише половину її істоти. В людині несвідомо для неї приховане ядро її істот, яка знаходиться поза свідомістю людини. Цього носія здібностей людини, незалежного від її тіла, Карл дю Прель називає душею.

Моністичне вчення про душу Карла дю Преля включає аналіз дволикості людини, дуалізм її свідомості, трансцендентального суб'єкта, місце людини у всесвіті і мети її земного існування.

Досліджуючи дволикість людини автор ґрунтовно аналізує філософські біологічні і містичні погляди на розвиток і мету людства і людини через відношення трансцендентальної психології до вчення про розвиток і до філософії. За допомогою цього доводиться, що в дарвінізмі не сила матеріалізму, а його погибель і, що «містичні явища душевного життя людини являють собою випередження процесу її біологічного розвитку, внаслідок чого між дарвінізмом і трансцендентальною психологією існує внутрішній зв'язок» [1, 338].

Особливої уваги заслуговує логічне пояснення сутності трансцендентального суб'єкта з його базовими цінностями, який служить в нас життєвим началом, організуючим принципом і до нашого організму апіорний, первинний.

Досить змістовними і логічно обґрунтованими є відношення до дуалізму свідомості і двоєдності людини, її місця у Всесвіті і цілей її земного існування.

Завершуючи монографію Карл дю Прель наголошує, що без потреби в метафізиці немислимі ніяка релігія, ніяка філософія, ніяке мистецтво. Пробудиться у нас ця потреба сильніше тоді, коли ми «невипускаючи з виду об'єктивної природи, використаємо точний метод природознавства до пізнання містичного зерна нашої істоти, а те покоління, яке виконає це завдання зможе перейти від оманливої культури до культури істинної» [1, 490]. Як результат це покоління перебуватиме в душевному стані, який Кант висловив наступним чином: «Дві речі наповнюють мою душу вічно новим і постійно наростаючим здивуванням і таким самим страхом, чим частіше і наполегливіше зупиняється на них моя думка: Зоряне небо наді мною і моральний закон в мені» [1, 490].

Ця праця заслуговує на особливу увагу у зв'язку з сучасним прагненням мати сентитичне, цілісне уявлення про світ, особисте місце кожного індивіда у ньому, подоланні наслідків диференціації філософії, релігії і науки. Вона вчить

поєднанню наукових методів з так званими «ненауковими» предметами, якими вважаються містика й езотерика. Для нас ця праця значуща в методологічному і експериментальному плані дослідження становлення цінностей особистості. Ми, зокрема, вивчаємо яка частина їх становлення можлива в сфері свідомого, а, яка – несвідомого. Логічне доведення двоїстості людської істоти зробило можливим і реальним наuczіння іноземним мовам під час сну, ясновиденню, а також перехід людини в інші часові виміри.

1. *Карл дю Прель*. Філософія мистики. – М.: «REEL-book», 1995. – 512 с.

Оксана Онищук

Національний університет «Львівська політехніка»

ЕЗОТЕРИЧНІ АСПЕКТИ ХРИСТІЯНСТВА

Питання езотеричних аспектів християнства (*езотеричний* – з грецької «внутрішній, той, що має глибинний сенс») бачиться актуальним в контексті сучасних його проблем, одна з яких – формальний та поверховий підхід до розуміння, сповідання християнства з основним акцентом на ритуальній або екзотеричній стороні (наприклад, віра в «іконного Бога» чи автоматичне виконання релігійних правил).

Згідно вчення Діонісія Ареопагіта, шлях до Бога проходить через Церкву і таїнства. А Церква – це найперше світ таїнств, містичне тіло Христа. Саме через таїнства здійснюється Богоспількування.

Коли святі Отці у своїх аскетичних працях пишуть про серце, то говорять про містичну глибину, серцевину нашого буття, яка не є тотожня з фізіологічним серцем. Тому, езотеризм у християнстві – це містичний досвід пророків, святих, подвижників, актуальний для усіх часів, але також, це і містичний досвід кожного, хто сповідує цю релігію і є причетним до неї. Вибір покладається найперше на саму людину: чи її задовольняє лише зовнішній бік релігії, чи виникає потреба глибшого занурення, співпричетності до таїнства. Одним із засобів такого Богоспількування є звичайно ж молитва як те, що єднає людину з Богом. Знову ж таки, можна виділити певні молитовні стани, які так чи інакше описувались отцями церкви, подвижниками. Можна виокремити так звану зовнішню молитву, яка виглядає як автоматичне проговорювання завчених текстів без вникання у зміст; є також стан логічного роздумування над молитвою – і це наразі більш зовнішня формальна молитва. Проте, виділяють отці і вищі, глибокі молитовні стани з втратою свідомості, моментами самозабуття, розчинення в Божественній любові, по-іншому, трансцендентальна молитва (як правило, її переживали небагато святих, отців Церкви), що супроводжувалась духовним екстазом. Відома також практика «розумної молитви» (молитви, опущеної в глибину сердечну) афонських старців, яка передавалась тільки усно, з уст в уста. Про неї відомості дійшли завдяки працям Ісаака Сиріна.